

Rozmberské noviny.
Spolek rozmberské růže - PWR

Úvodní slovo

S koncem roku přichází poslední letošní číslo našich Rožm. novin. Díky novým členům nemáme letos 2, ale rovnou 3 čísla. Stálý přispěvatel Jan Tinterov si připravili práce k okřídleným husarům . Jako redaktor jsem musel jít příkladem a připravil jsem tentokrát jeden, ale delší článek o pasovských bojích v Praze a na jihu Čech, čímž navazuji na předchozí číslo. Můj bratr a kolega Miroslav Frk si vzal na paškál britskou královskou rodinu od Viktorie ke Karlu III., který je od září novým panovníkem Velké Británie. Nový člen a kolega ze Slovenska nám poví něco o posledním boji Mikuláše Zrinského a jeho dětech, protože Zrinský byl příbuzným pana Voka. David Nowak provedl tentokrát zajímavý rozhovor o chystaném historicko-dobrodružném filmu Zbojník. A Jiří Jakš připomněl historii pamětních a smírcích křížů, kterou jsem se rozhodl kvůli dlouhému obsahu rozdělit na dvě části. V závěru vás jistě potěší naše pravidelná rubrika s fotoaparátem za heraldikou, jíž si opět připravil náš regent Schwamberg. S obrázky vlastnoručně namalovaných erbů nás poctil opět Vítězslav Lazecký. Za náš řád i za sebe, Vám, přátelé a podporovatelé, i já přeji šťastné a veselé Vánoce a co nejlepší vykročení do Nového roku.

Stanislav Jalovec

Jindřich Hýzle z Chodů – účastník pasovské války na obou stranách

Vojna s Pasovskými: 2. část - Trapný konec obrista Raméeho

Minule jsme se zastavili u vojska, které se sešlo v Pasově za účelem získání knížectví Jülich, Kléve a Bergu, aby nakonec pochodovalo na Prahu a rozhodlo zbraněmi spor císaře Rudolfa s jeho nepřáteli. Stavové se hádají, pan Vok raději staví vlastní armádu a po bleskovém obsazení Budějovic a Tábora se vojsko pasovského biskupa hrne malostranskými ulicemi na Kamenný most. Vraťme se tedy tam, kde náš příběh skončil...

Řádění lůzy v Praze během pasovských bouří

Řež v Praze

Pasovští nejsou bohužel v Praze bez pomoci. Velitel soldátů, obrist **Laurentius Ramée** (zem. 1613), spoléhal na Vlchy a další cizince na Malé Straně, kteří ostatně vítali žoldnéře s bílými kapesníky, šátky a máváním klobouků z oken, takže vetřelci dobře věděli, kdo je přítel. Odkud by se pro změnu ozval výstřel, tam stačilo podpálit střechu. Nač riskovat? Ale Pražané, alespoň ti čeští, se nevzdávají, střílejí po Pasovských i zrádných cizincích, jinde brání postupu nataženým řetězem v ulici a lijí rovnou z oken na nájezdníky vroucí smůlu a vodu, vrhají kameny a trámy. Bojuje se hlavně na rynku ve směru vzhůru na Hradčany a před dnešním Karlovým mostem směrem ke kostelu Panny Marie pod řetězem. Statečný **Jindřich Matyáš z Thurnů** velí zhruba dvěma či třem kornetám rejtarů za stavovskou stranu. Šlechta se svým družinami napadá cizáky hned u svých domů, protože se zde shromáždila kvůli stavovskému sjezdu. Je to ale pořád málo a i chrabří Thurn musí se svými ustoupit. A pak zastavuje pasovskou čeládku výstřel z Mostecké věže.

Výstřel z Mostecké věže

Ve stejné době má totiž rytmistr **Prändl** či **Brändl** vzít útokem Mosteckou věž na Starém Městě. Tady se ale dostává do palby kanónů – kartounů, jak píše očitý svědek **Jindřich Hýzrle z Chodů**. Původně pasovský cajkmistr, později stavovský voják. Že i civilisté bojují o své město více než

statečně, zaznamenává kronikář **Pavel Skála ze Zhoře**, když píše o tom, že měšťan **Jan Koch** vystřelil také z děla „*více z leknutí nežli ze statečnosti nějaké!*“ Samotný útok končí u Mostecké věže. Výstřel z děla – švihovky (větší švihovka měla mezi 10 – 14 cm ráže, *pozn. red.*) jakéhosi tovaryše ukončuje naděje agresorů. Není moc přesná, co se týče střelby na vzdálený cíl, ale nabitá sekaným olovem a možná i železem, takže úžasný rozptyl na krátkou vzdálenost. Na Staré Město proniká rytmistr jen s 60 kyrysníky, než je za ním spuštěna mříž. Část kornet je po mocném výstřelu smetena do Vltavy, zbytek prchá na Malou Stranu. Velitel pasovské jízdy se obrací na jezuitskou kolej, kde čeká od katolíků přirozeně pomoc, ale jezuité se bojí, nepustí vetřelce dovnitř, naopak zabeďní bránu a mohou se maximálně pomodlit za jejich duše. Brändl je zajat, jeho jízda se snaží dostat k Vyšehradu, ale až na pět mužů je pobita.

Řádění lůzy

Zbylých pět se u Vyšehradu vrhá ze skály do řeky. Podskalští voraři jsou ale rychlejší a ví co mají dělat. Nenáviděné knechty umlátí pádly, bidly a háky, nebo je rovnou utopí. Celá Praha je na nohou a chápe se zbraně proti nezvaným hostům. Thurn a jeho spojenci se snaží naproti tomu vytlačit vetřelce z Malé Strany, ale jeho kumpanie jízdy jsou zasaženy silnou palbou z mušket a nakonec je zraněn i Jindřich Matyáš z Thurnů, abych se uchýlil do paláce Lobkoviců. Na obou stranách bylo 200 zraněných, 300 mrtvých Pasovských a 100 měšťanů a stavovských. Na Starém Městě je zatím o agresory a jejich pomocníky postaráno. Mezi lid se dostane falešná zpráva o zabití nevinného protestantského kněze a tak dav (a z větší části spodina, *pozn. red.*) napadne klášter v Emauzích, kde se léčí zranění útočníci. Dobijí je a pak se vrhají i na mnichy. Krvežíznivý dav ale nemá někdy dost, jak bychom si přáli, a proto napadají i další svatostánky. Třeba klášter františkánů Panny Marie Sněžné. Podle Hýzrleho z Chodů zabijí všech 14 mnichů sv. Františka a jinde dokonce shazují duchovní z věže.

Patová situace

Leopold i císař Rudolf se radují, aniž by měli z čeho. Pasovské je kromě kořisti nutné nějak vyplatit a opačný břeh Vltavy je těžké dobýt. Rameé vidí východisko ke stažení části žoldnéřů z Tábora, Budějovic a Berouna do Prahy a také chce doplnit počty vojska o kumpanie stavů na Hradčanech. Ostatně si vynucuje jejich přísahu a potom se rozhodne namířit dělat na opačný břeh Vltavy. Zmíněný Hýzrle jako velitel dělostřelectva – cajkmistr namíří jak na Staré Město, tak na jeho Mosteckou věž a proti jezuitskému náměstí. Chtějí donutit své nepřátele v druhé polovině Prahy ke kapitulaci, ale jsou viditelně nervózní. Samotný Leopold jezdí nesvůj od jedné artilerie k druhé a Rudolf váhá, až nakonec odmítne ostřelovat druhý břeh Vltavy. Otázka je, co by jejich dělostřelba napáchala, když prý neměli ani dostatek prachu? Do začátku března se vše změní. Stavové vzbouří venkov, takže každý podezřelý za Prahou je prakticky ihned jat nebo zabit na místě. Plukovník Gent proto ani raději nevyjede na císařův rozkaz posílit Pasovské o nějaké německé knechty na venkově. Hradčanská posádka navíc přebíhá hromadně na druhou stranu.

Vyplat' je

Atmosféra houstne i na Malé Straně. Nervózní vojenská chasa si vybíjí zlost na měšťanech a ti okamžitě žádají císaře i pasovského biskupa, aby ti drzí zbrojenci už konečně odtáhli a drželi se alespoň několik mil od města. Rudolf naléhá na synovce, aby své muže vyplatil a rozpustil. Vojensky založený biskup souhlasí, ale nemá je z čeho vyplatit. Samotný císař vezme alespoň 50 000 a nabízí je vojákům, aby je na chvíli zklidnil. A vojáci fortuny se už bouří a dovolují si i na své velitele. 50 000 jim ani zdaleka nestačí, ale je to vhodný závdavek. A hlavně je jim slíbeno, že zbytek si mají vzít v Krumlově, Táboře, Berouně a Budějovicích, takže pro císaře na cizím. Biskup jedná 6. března skrze komořího se stavovskými direktory o volném odchodu, ale protivníci dovolují odchod jenom jeho osobě, nikoliv jeho rabiátům. Zbrojní knechti z Pasova toho mají tak dost, že mají i vystřelit po Leopoldovi a propálit mu límec.

Ramého zrada

Ramée už myslí také jen na svá zadní kolečka a snaží se dostat s Leopoldovým kancléřem ven z Prahy svou kořist. Úředník ale dojde jen do Velvar, kde ho zajmou stavové a ještě ho musí bránit před rozrušeným davem sedláků a vůbec českým lidem, který je akorát v ráži, když jim cizáci obsadili půlku matičky Prahy. Obrist má smůlu a snaží se dostat ven z hlavního města Čech za každou cenu. Snaží se přesvědčit muže, že žold za několik měsíců jim musí stačit, a když nepochodí, vyplatí přednostně 1000 jízdních, aby se s nimi 8. března 1611 dostal pryč. Zastaví se v Berouně s dvěma kornetami, kde jim vyplatí ještě zbytek toho, co slíbil. Jeho muži v Praze vezmou útokem dům, kde byl ubytován a napadají i svoje včerejší spolubojovníky s nimiž dobývali město. Domáhají se svých peněz a chtějí pryč. Jsou v pasti a ví to. Po Vltavě ke Smíchovu se přepraví chasa řečená v kronikách čtveráci, jichž je 5 až 9 stovek. Jízda Pasů je ještě zastaví, a kdo uteče do stavení, toho zabední a zapálí s ním celý dům. Pardon se nedává, ale také nemůže být očekáván. Však se o tom cizáci přesvědčí.

Holandský obraz z třicetileté války dobře ilustruje boj s Pasovskými na venkově

Kdo se vleče, neutěče

Stavové sice šetří silami, ale Pražané mají nezvaných dost. Ku Praze táhnou sedláci, hlídají cesty a do metropole pochoduje už armáda císařova bratra Matyáše. 5000 zbylých Pasů se chystá odejít. V noci mezi 10. a 11. březnem pobírají, co jen mohou prachu, několik děl a koní, co šlo chytit, aby ještě za tmy odtáhli. Konají ale také večírek na rozloučenou v malostranských krčmách a to neměli dělat. Jak si chtějí před maršem ještě užít, někteří tu propijí poslední peníze, co mají a opijí se do němoty, takže ráno nemohou vstát. Pražským městům to neunikne, a koho tu načapají po ránu vyspávat, toho dobijí nebo zařezou jako slepici. Pověst říká, že někteří z Pasů si předem od kata kupují čtyřlístky a jiné talismany, aby je ochránily před kulemi nepřátel. Na útěku z Prahy je ale sedláci oběsí. 24. března vstupuje do Prahy Rudolfův bratr Matyáš. Je přivítán jako osvoboditel. Od 12. dubna toho roku zasedá sněm, který bere Rudolfovi poslední titul. Českým králem je nyní Matyáš. Rudolf protahuje abdikaci až do konce května, kdy konečně podepíše, aby zůstal na Pražském Hradě již jen jako stín kdysi slavného monarchy.

Rameého masakr

14. března 1611 doráží do Budějovic náš antihrdina Rameé a přivádí si i rukojmí určené k výměně za tučné výkupné. Jeho muži zatím spížují, pícují, verbují, zajatce nutí pracovat na opevnění a podnikají výpady do okolí. Laurentius nebo Vavřinec Rameé se zaobírá myšlenkou napadnutí bohaté a zásobené Třeboně, ale kromě odporu posledního Rožmberka se musí potýkat s vlastními důstojníky. Ti jsou nespokojení, jak Rameé z Prahy vlastně uprchl a chtěl je okrást o kořist. Proto obnovuje morálku krvavým činem na budějovické radnici. Zde svolává své podřízené na hostinu a v tom nejlepším zve oficíry jednoho po druhém do vedlejší místnosti. Každého reptala prohlašuje za zrádce. Dotyčný odsouzený má okamžitě pokleknout a kat mu sráží hlavu. Jeden z odsouzených se snaží bránit katu, ale popravčí pacholci mu hodí na krk provaz. A zatímco nebožáka škrtí, mistr ostrého meče popadne odznak svého úřadu a nešťastníka stíná až krev ozdobí zed'.

Spiknutí z Magione

Tato zajímavá příhoda mi nedovoluje nesrovnat celou kauzu s případem Cesareho Borgii (1475 - 1507). Ten roku 1502 vítězně bojuje po boku Francouzů za své zájmy v Itálii - za svoji říši od Romagni po Alpy a Neapol. V jeho vojsku ale válčí řada kondotiérů, na jejichž panství má Borgia také záslusk. Když jednoho z nich pošle do Říma zpovídat se ze špatné správy Bologne, což je jen záminka, jak ji ovládnout, domluví se ostatní pronajimatelé armád, že se sejdou na hradě Magione nedaleko Transimenského jezera. Jeden ze spiklenců Baglioni prohlašuje: „*Drak nás pohltí jednoho po druhém!*“ Urození válečníci se domluví na odstranění Cesareho, ale musí najít spojence. Zatím se spokojí s povstáním proti papežskému bastardovi. Mladší Borgia ale utrácí značné sumy na vlastní špionážní síť a takto početné setkání se dá jen těžko utajit. Stahuje se proto na svůj hrad Imoly v Romagni. Jeho přítel a florentský velvyslanec Machiavelli ho nalézá v klidu a dobrém rozmaru. Netuší jaké má jeho známý kruté plány.

Borgiův hodokvas

Nejprve se zbavuje svého místodržícího Ramíra de Lorquy. Koncem roku 1502 ho dává stít. Je pravda, že jeho guvernér je dost přísný a krutý, ale zdá se, že je odstraněn hlavně proto, že si dopisuje se spiklenci. Cesare zatím zvládá rozdrtit povstání v Urbinu i Romagni, ale jako kdyby jinak nic nevěděl. Chová se přirozeně! Odpustil nepřítelům nebo vše jen předstírá? Odpověď přichází 31. prosince 1502. Tehdy v čerstvě obsazené Senigalii se vítá se zmíněnými kondotiéry, za nimiž se zavře brána hlídaná nově přijatými strážemi. Borgia zve své podřízené na hostinu do domu, který si zvolil za hlavní stan. Na nádvoří vychází na schody se slovy: „Musím vyslyšet volání přírody.“ Na velitele ochranky ale jen kývne a vojáci už konspirátory odzbrojují. Pouze jeden ze vzbouřenců Vitelli sahá po meči a zraní několik zbrojnošů. Mladý Borgia později píše do Florencie: „*Zitřejšího rána se nedožijí.*“ A skutečně. Spiklence uškrtí de Corello – velitel gardy a Borgiův popravčí. Na závěr dodejme, že Machiavelli zachycuje ještě příběh hostiny Oliveretta de Ferma. Ten zve nepřátele na hostinu, aby je poté pozval do vedlejší komnaty, kde čekají najatí vrazi.

Síly pána z Růže

Rameé se možná inspiroval v obou případech, ale dobové zprávy se o rychlém soudu a popravě rozcházejí. A celý případ byl několikrát protichůdně zdokumentován, takže je možné, že se jedná o fabulaci. Vraťme se ale na bojiště. Zmínili jsme se, že Rameé má záslusk na Třeboň. Pan Vok má už ale 2000 mužů ve zbrani. Jde o jeho vlastní gvardii – rožmberské mušketýry, žoldněře, hotovost i selské houfy. Jak připomíná historik Kovařík (nar. 1949), je pán z Růže dobře obeznámen s vojenským řemeslem a jeho houfům navíc velí zkušený plukovník Jan Lukán. A Rožmberk má i vlastní dělostřelectvo spolu s 500 mušketýry v Třeboni a oddíly ve městě ubytované šlechty. Může si dokonce dovolit poslat několik oddílů k posílení královského vojska do Jindřichova Hradce.

Rožmberkova past

Plukovník Lukán buduje opevněné pozice hlavně v Třeboni a Soběslavi. Slabinou jsou pouze

rybníční hráze, které mohou po vypuštění zatopit města vodou. Jsou ale dobře hlídány selskými houfy (asi sto mužů se střelnými zbraněmi, pozn. red.) doplněnými zběhlými dělostřelci na předsunutých postaveních (bohužel nevíme, kde přesně tyto dělostřelecké posty stály, pozn. red.). Tato improvizovaná postavení jsou navíc dobře skryta. Past je nastražená, jenom sklapnout. Co se týče děl, má jít o lehké i těžší kusy. „I v tomto případě to byly švihovky, o jejichž ničivém účinku jsme se již zmínili.“ doplňuje současný historik Milan Švankmajer.

1400 mrtvých

Drzí rabiáti nemají po lupu na Malé Straně dost a chtějí překvapit a vyrabovat i Třeboň. Doslechli se totiž, že pán z Růže je nejbohatší po císaři. K nočnímu přepadu dochází 18. března 1611 a léčka vyjde dokonale. Všude je ticho a všechno spí, není prý na krok vidět. Žoldnéři se plíží potichu k hradbám až k příkopu a možná ho už překonávají. Tam je ale Lukán chce mít, když vydává povel k palbě. Rožmberské dělostřelectvo masakruje překvapené a vyděšené vojáky štěstěny, než se dávají na útěk. Podle kronikáře Březana jich pod hradbami zůstane ležet na 1400. Každopádně jsou to největší ztráty za celé tažení a od Prahy. Situace se opakuje téže noci v Soběslavi. Také zde si Pasovští myslí, že jdou do nepřipraveného spícího města. U hradeb ale zůstanou zděšeně stát a zírat do hlavní právě odkrývaných kanonů – švihovek, než je pokropí nálož sekaného olova. Ani na cestách není pro soldáty bezpečno. Selské houfy doplňují nebezpeční rybníkáři a další kriminální živel, který si krátí čas hony na dezertéry a menší oddíly Pasovských. Než se takový Haugwitzův oddíl vzdá v Jindřichově Hradci, kam jede až od Třeboně, zbyde mu pouhých pět mužů.

Vladařova nabídka

Pan vladař Petr je vůbec ale mazaná liška. Ví, že se nejedná o obyčejné lapky, ale zkušenou, i když brutální profesionální armádu, a tak neváhá využít jediné příležitosti k vyjednávání. A nemůže se s nimi utkat přímo v poli. Ještě onoho 18. března přijímá 40. jízdních Pasovských a najímá je pro službu u vojska krále Matyáše, kam také posílá list, kde vysvětluje, že takto narušuje jednotu nepřátel. Koncem března 1611 dokonce jedná s hrabětem Althanem z pasovského tábora o vydání plukovníků Sulze a Raméeho, takže může celou věc hravě ukončit. Je ale napomenut stavu v Praze, že zašel příliš daleko. Přitom se v Praze stavové a Matyáš jen prou, jak vyrazit Rožmberkovi na pomoc, pokud vůbec vyrazí. Pán z Růže dostává na pomoc jen 2000 mužů od Matyáše a má za úkol pustit se do jednání s pasovskými vetřelci, aby už odtáhli. Ti zatím hrozí, že zničí hráze kolem Třeboně a Soběslavi. Situace je vážná. V květnu 1611 usedne Rožmberk jako královský komisař a hrabě Althan za pasovskou stranu k jednacímu stolu.

16 vozů stříbra

21. května 1611 je v Třeboni mezi oběma uzavřena dohoda o odchodu Pasovských. Musí složit zbraně, opustit Budějovice a vrátit jim s Krumlovem střelivo a proviant, musí uvést do pořádku statky, kterých se zmocnili a bez odporu jim bude udělen „pardon“ a předán „abdaňk“ (odchodné, pozn. red.) do 14 dnů od uzavření smlouvy. Výplata na rozloučenou činí pro žoldnéře 173 000 zlatých. 2000 žoldnéřů nabízí král Matyáš, že mohou zůstat u plukovníka Lukána v žoldu. Nikdo se ale opět nemá k tomu vyplatit tu drzou bandu, aby už konečně vypadla. Nemocný a ve svém světě uzavřený Rudolf II. žárlivě střeží svůj poklad a stavovské straně spolu s Matyášem chybí 100 000. Pan Vok obětuje rodový stříbrný poklad. Na 16 vozů stříbrných kruhů a dalšího servisu míří do Prahy pod ochranou jízdy ke směně.

Jako kostelní myš

Protáhne se to, ale v červnu konečně Pasovští skládají zbraně a odcházejí. Důstojníci jsou vypláceni přímo na zámku v Třeboni. Konečně 9. června 1611 odcházejí Pasovští z Čech a s nimi odešel i Laurencio Rameé. Pan Vok je 72letý stařec s nemocným močovým měchýřem, který cítí ve vzduchu smrt. Má dluhy a je takřka bez prostředků. Poslední radostí je pro něj snad rozpuštění mušketýrů gvardie v červenci 1611 následované velikou hostinou pro bojovníky v Třeboni. Ostatně umírá v listopadu zmíněného roku. Není zrovna chudý jako kostelní myš, ale rozhodně k ní má

blízko. Na jeho pohřeb se skládají i jeho poddaní. V lednu následujícího roku umírá i ve svém světě izolovaný císař Rudolf. Ten má sice také okolo dvou milionů dluhů, ale majetek v hodnotě 16 milionů zlatých. Ironie dějin!

Erb řečeného krígsmana Hýzrleho z Chodů

Konec mazaného obrista

Celý příběh má ještě zajímavější dohru i na opačné straně barikády. V květnu Léta Páně 1612 je Laurentius Ramée jmenován guvernérem štrasburského biskupství a vzápětí mu ještě svěřuje úřad v alsaském Benfenldu. V dubnu 1613 je ale obrist nečekaně zatčen jezdcí vyslanými jeho pánem – pasovským biskupem. Na biskupském hradě Hohbarr je důstojník odsouzen ke ztrátě hrdla za velezradu. Soud ale jedná tajně a rychle, jako je s kvapem svolán. Zdá se, že plukovník snad za úplatu, snad z kalvínského vyznání chce převést některá Leopoldova města pod vládu bádenského markraběte. A tak kontroverzní oficír přichází o hlavu rozhodnutím rychlého tribunálu, jaký kdysi svolal sám. S čím kdo zachází, tím také schází. Nebo jak se nám dochoval nespokojený pasovský popěvek: „*Ramée, Ramée, viš, co se ti stane? Jednou tě povýší za krku až k trámu, až shnije oprátka, spadneš na slámu.*“

Stanislav Jalovec

Zdroje: Bauer, Jan – Rožmberkové – první po králi

Čech, Zdeněk a kol. - Drsný střed Evropy

Hibbert, Christopher – Borgiové a jejich nepřátelé 1431 - 1519

Kovařík, Jiří – Boje o trůny

Liška, Vladimír – Záhadné postavy českých dějin
Švankmajer, Milan – Petr Vok z Rožmberka

Zátiší s Mikulášem Zrinským

Mikuláš Šubič Zrínsky, jeho dcéry a slávne potomstvo

Osobnosť veľkého hrdinu Mikuláša Zrínskeho sa stala symbolom boja za vlasť a slobodu, a čo je dôležité, i symbolom vŕseslovanskej vzájomnosti, ktorú hlásal Ján Kollár, keď vo svojej básnickej zbierke Slávy dcera, v časti Dunaj napísal: „*My jsme dali Uhrům Zríniho..*“

Niesol jablko

Mikuláš Šubič Zrínsky sa narodil okolo roku 1508 na chorvátskom hrade Zrin, od ktorého si rod Šubič odvodil svoje nové priezvisko. Mladý Mikuláš (Nikola) sa v roku 1529 zúčastnil obrany

Viedne, v roku 1537 bojoval pod velením svojho staršieho brata **Jána** pri Gorjane. V roku 1542 sa výrazne pričínal o to, že sa armáde kráľa **Ferdinanda** podarilo dobyť Pešť, za čo ho kráľ menoval chorvátskym bánom. Svoje rodinné sídlo premiestnil zo Zrínu do Čakovca. Dňa 8. septembra 1563 sa v Bratislave zúčastnil korunovácie kráľa **Maximiliána** a jeho manželky **Márie**, kde velil celému uhorskému zhromaždeniu. V korunovačnom sprievode niesol krajinské jablko. Na korunovačnej slávnosti počas rytierskej hry vznikla roztržka medzi troma mužmi, pričom jeden z nich predčasne a nevhodne zapálil ohňostroje, nastal výbuch a nebezpečný požiar.

Do posledného boja

Pohotový Mikuláš Zrínsky prikázal svojim vojakom, aby sudy s pušným prachom od ohňa odniesli. Jeho rozkaz ihneď splnili, predišlo sa tak veľkému nešťastiu, ktoré mohlo mať fatálne následky. Je samozrejmé, že takýto smelý čin sa zapísal do pamäti ľudí. Niektorí rodičia z vysokých kruhov s radosťou posielali svojich mladých synov na vojenčinu práve do služieb k Zrínskemu. Avšak hlavným životným dejiskom Mikuláša Šubiča Zrínskeho bolo od roku 1561 pevnostné mesto Sighet – Szigetvár na juhu Maďarska. V roku 1566 sa sultán Sulejman opäť vydal na ťaženie k Viedni, no jeho výprava sa skončí pred bránami Sigetu. Od začiatku augusta Turci obliehali pevnosť. Dňa 7. septembra Turci podpálili časť mesta a začali hrad dobýjať. Pomaly sa schyľovalo ku koncu. Keď Zrínsky videl, že hrad horí, zavolať svojho komorníka **Črnka** a prikázal mu, aby ho obliekol a vyzbrojil do posledného boja.

Poslední výpad Zrinského

Ježišovo meno

Opis boja končí tým, ako obrancovia trikrát zvolali meno Ježišovo. Zrinsky dal zástavu **Lovrincovi Juraničovi**, aby ju niesol pred ním, prikázal otvoriť bránu a vystreliť z tarasnice. V dyme po výstrele „slávny pán Zrinsky vyšiel von s vytasenou šablou a malým okrúhlym železným štítom“, za ním zvyšky bojovníkov, bolo ich asi 600, ktorí sa v boji muža proti mužovi bili s Turkami hneď na padacom moste. „Potom janičiari pána Miklouša Zrinskeho na troch miestach puškami zasiahli a od rany, ktorá mu zasiahla hlavu, slávny pán Zrinsky spadol a Turci mohutným hlasom trikrát zvolali: *Alah!*“ Zrinskeho hlavu dal **Mehmed** paša poslať svojmu bratovi, budínskemu pašovi **Mustafovi Sokolovičovi**, ktorý ju zabalil do hodvábu a po dvoch sedliakoch ju poslal cisárovi. Potom ju slávnostne pochovali v rodinnej krypte v kláštore sv. Heleny v Čakovci.

Zde darmo ležíme...

Treba spomenúť, že pri Rábe (Győr) sa utáborilo početné spojenecké vojsko, ale nádeje na pomoc Zrinskemu stroskotali, keď sa kráľ Maximilián neodhodlal k ťaženiu a ani k útoku na Ostrihom. Celé vojsko tu zostalo nečinne táboriť. Bola tu aj zemská hotovosť – stavovské vojsko z českého kráľovstva v počte 3-tisíc mužov. Bol medzi nimi aj jeden z najbohatších rytierov opavského kniežatstva **Bernard Pražma**, majiteľ bíloveckého panstva. Celý tento kontingent viedol Zrinskeho

švager a popredný šľachtic **Vilém z Rožmberka**, ktorý keď sa dozvedel čo sa stalo, napísal svojmu kancelárovi: *„Zde darmo ležíme a nic nečiníme, a na jinejch místech zatím sme nemálo dobrejch lidí a země ztratili... Švagra svýho, hraběte ze Serynu, také sem ztratil, kterýž ač jest se poctivě choval a svejm budoucím poctivou památku zanechal, však přátelům a manželce svej velmi brzo jest zahynul.“*

Eva z Rožmberka

Eva z Rožmberka

Zrínsky sa s prvou manželkou **Katarínou Frangepánovou** oženil v roku 1543 a splodili spolu až 12 detí, vrátane hlavného dediča a pokračovateľa rodu **Juraja Zrínskeho** (1549 – 1603). Potom čo

v roku 1561 zomrela, Zrínsky sa už ako starý muž oženil po druhýkrát. S druhou manželkou **Evou z Rožmberka** mal syna **Jána**, ktorý mal v čase otcovej smrti iba rok. Mladá vdova sa vrátila na otcovské majetky, kde Ján zdedil hrad a panstvo Rožmberk. Zomrel v roku 1612 a pochovaný je v cisterciátskom kláštore vo Vyššom Brode, kde sa zachoval jeho honosný figurálny náhrobok z červeného mramoru.

Erby Jana Zrínského a jeho manželky Marie Magdalény

Zrínského dcéry

Tak ako je v južných Čechách známe meno Jána Zrínkeho, tak v hornom Uhorsku, na území dnešného Slovenska vstúpili do dejín Zrínkeho dcéry z prvého manželstva – Jánove nevlastné sestry. Legenda menom Mikuláš Zrínsky tak naďalej žila vďaka početnému potomstvu, ktoré siahalo do významných hornouhorských rodov. Preto jeho podobizne nesmeli chýbať v rodových galériách a obrazárňach, ktoré dnes poznáme v slovenských múzeách, zámkoch a kaštiel'och. Právom ho môžeme považovať za praotca novovekej – renesančnej uhorskej šľachty. V nasledujúcich riadkoch sa pozrieme na ich osudy.

Náhrobek Kryštofa Országha v Čachticích

Helena Zrínska a jej manžel Krištof Ország

Bola najstaršou dcérou Mikuláša Zrínskeho, narodila sa 11. 2. 1546, jej prvým manželom sa 7. 1. 1560 stal **Krištof Országh de Guth** (1520 – 19. 10. 1567). Krištof bol posledným mužským potomkom vplyvného a bohatého rodu. Jeho prastrýko **František** zahynul v bitke pri Moháči. Krištof bol kráľovským radcom, sudcom a novohradským županom. V roku 1552 bol účastníkom sprievodu cisárovného syna Maximiliána do Talianska. Kráľ a cisár Ferdinand I. mu potvrdil držbu hradov a panstiev Čachtice, Smolenice, Topoľčany, Szécsény (Sečany) a Hollókő (obe dnes v Maďarsku). Krištof sa tak staral o ich opravu a výstavbu opevnenia.

Kapitánom

Mikuláš Zrínsky ho v osobnej korešpondencii niekoľkokrát oslovil „*môj drahý chlapče*“. Je to dôkaz toho, že mladý Krištof bol vzorným vojakom. V Zrínskeho službách a bojoch proti Turkom bol kapitánom jazdy. V roku 1560, keď sa oženil, oficiálne prevzal do vlastníctva aj Šuriansky hrad. V roku 1563 sa zúčastnil so svojimi slávnostne vyzbrojenými 75 jazdcami na korunovácii kráľa Maximiliána v Bratislave. Krištof Ország zomrel bezdetný 19. októbra 1567 a je pochovaný v krypte čachtického kostola. Náhrobná doska z červeného mramoru, ktorá v minulosti prekrývala vstup do hrobky, je dnes so značne ošúchanými detailmi osadená v presbytériu na pravej strane oltára. Helena sa na zdedenom Topoľčianskom hrade 7. 2. 1569 druhýkrát vydala za **Štefana Balassu de Gyarmat**, ktorému patrilo Plavecký hrad v Malých Karpatoch. Mali spolu dve deti: syna Menyharta a dcéru Margitu. Niektoré pramene uvádzajú dátum Heleninej smrti 8. 7. 1570, iné rok 1585. Miesto jej pochovania nie je známe.

Katarína Zrínska a jej slávne deti

Narodila sa 30. 4. 1548 a ako chýrna krásavica sa v 14. rokoch, dňa 21. 6. 1562 v Bojniciach vydala za oravského župana **Františka Thurzu** (1512 – 12. 3. 1576). Ten ešte predtým ako nitriansky biskup bol nútený vzdať sa kňazstva a oženiť sa, len aby jeho rod nevymrel. Z katolíckej viery prestúpil na protestantizmus, na vieru svojej prvej manželky Barbory Kostkovej, tá však v roku 1561 zomrela, vyženil však hrad Lietavu. Pre rodinnú pohodu dal v Bytči postaviť veľkolepý renesančný kaštieľ, Na Lietavskom hrade sa im 2. septembra 1567 narodil syn **Juraj Thurzo** – slávna osobnosť našich dejín. Bojoval proti Turkom, stal sa uhorským palatínom a ako veľký podporovateľ evanjelickej cirkvi bol obrancom Slovákov. Po matkinej smrti v roku 1585 sa mladý Juraj natrvalo usadil v Bytči, rovnako tak zaujal i úrad dedičného oravského župana. Dnes je mnohým známy najmä ako sudca **Alžbety Báthoryovej**.

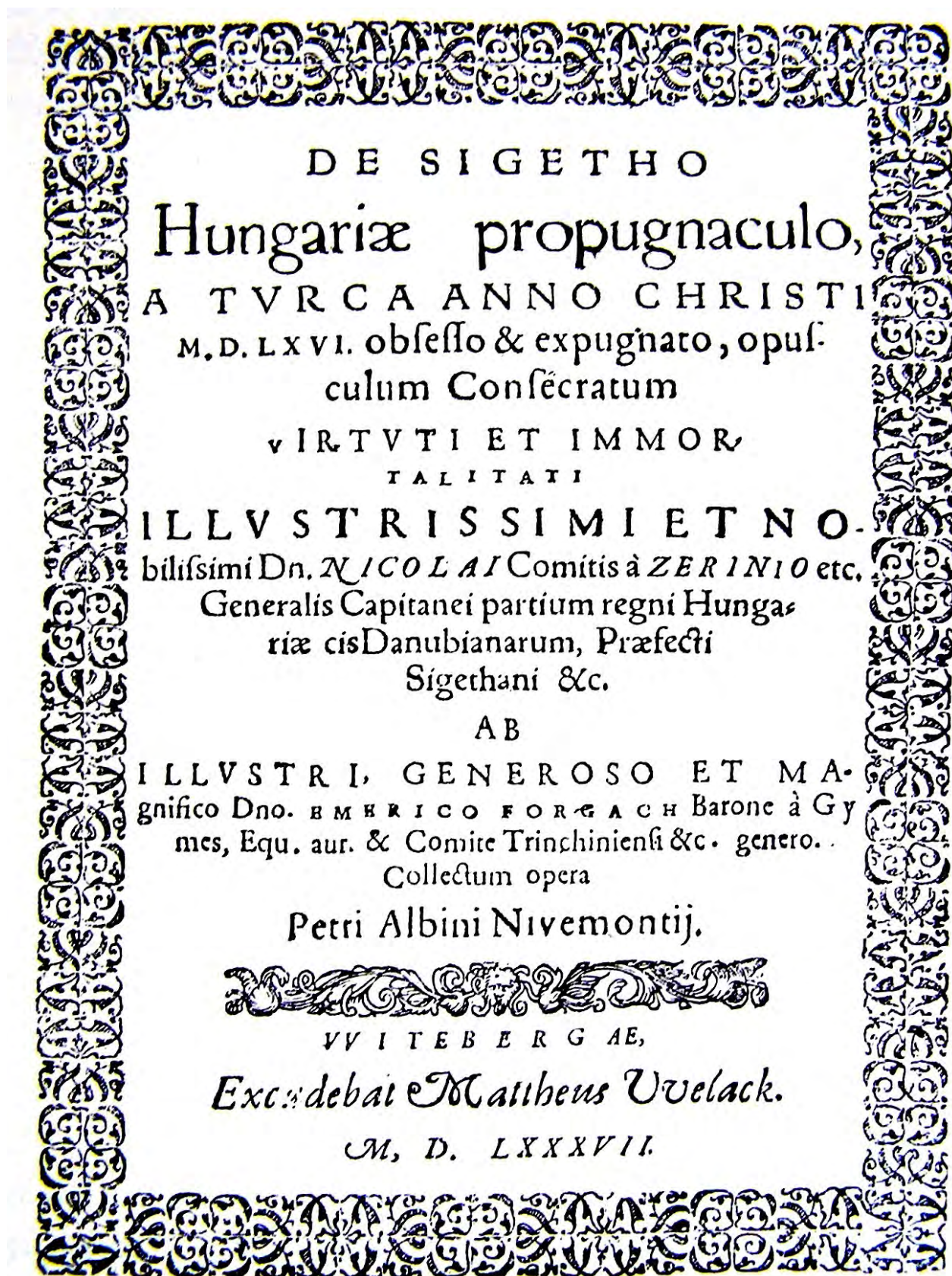
Imrich Forgáč vydáva...

Druhá sobáš

Po smrti manžela Františka Thurzu sa Katarína vydala po druhýkrát, jej manželom sa 24. 6. 1576 stal barón a trenčiansky župan **Imrich Forgáč z Gýmeša**, ktorý v roku 1587 vydal oslavné dielo na slávu svojho svokra Mikuláša Zrínskeho s názvom *De Sigetho Hungariae propugnaculo a Turca Anno Christi MDCLXVI...* Z tohto druhého manželstva treba spomenúť dcéru **Zuzanu Forgáčovú** (1. 1. 1582 – 1632), ktorú spod tyranstva jej manžela **Františka Révaya** vyslobodil **Peter Bakič**. Tento príbeh sa stal námetom na niekoľko románových spracovaní. Druhá dcéra **Mária Forgáčová** (1577 – 1624) sa vydala za turčianskeho župana a strážcu kráľovskej koruny **Petra**

Révaya, s ktorým žila na Sklabinskom hrade. Túto historickú epochu podrobne opisujem vo svojej knihe Hrad Sklabiňa (2022). Katarína zomrela v Bytči 26. 4. 1585 a Imrich ju dal podľa väčšiny tvrdení pochovať v kostole v Rajci.

v roce 1587 oslavné dílo o svém předku Mikuláši Zrínském

Barbora Zrínska a spišskí Thurzovci

Narodila sa v roku 1547 a za manžela jej určili **Alexia II. Thurzu**. Svadba sa mala konať 17. 1. 1569 na Bojnicksom zámku, čo sa bežne uvádza ako fakt, ibaže z listu jej brata Juraja Zrínskeho vyplýva, že konala už 9. 1. 1569 na Zrínskeho hrade Eberau, kde pred tým pobývala aj Eva z Rožmberka. Miesto a dátum svadby bol v rodine určený naraz spoločne s druhou sestrou Margitou, ktorá sa tu vydala za Mikuláša Drugetha. Alexius II. Thurzo bol od roku 1584 spišským županom a neskôr aj spišským komorským grófom. Spišská komora bola finančno-správna inštitúcia poverená správou kráľovských majetkov a vyberaním príjmov na severovýchode dnešného Slovenska. Alexius Thurzo zomrel 5. 3. 1594 a pochovali ho v chráme sv. Jakuba v Levoči.

Stanislav Thurzo

Na Bojnicksom zámku sa im 24. 5. 1576 narodil syn **Stanislav Thurzo**. Základy vzdelania a výchovy získal doma prostredníctvom vychovávateľov. Ovládal niekoľko jazykov, okrem maďarčiny a nemčiny aj latinčinu, češtinu a slovenčinu. Študoval v Augsburgu, dva roky v Padove, Benátkach a v Ríme. Keď mu zomrel otec, prerušil štúdium, vrátil sa domov, aby prevzal správu nad zdedenými majetkami a stal sa spišským županom. Patrili mu hrady a panstvá Spiš, Bojnice, Hlohovec a Šintava. Zúčastnil sa mnohých bitiek s Turkami. Prispel k povzneseniu evanjelického školstva a o získanie kvalitných učiteľov, v Hlohovci založil gymnázium a mnohých študentov posielal na univerzitné štúdiá do Nemecka.

Stanislav Thurzo jako palatin

Palatínom

Od roku 1618 zastával funkciu kráľovského pohárnika a bol i tajným radcom cisára Ferdinanda II. Koncom jesene 1621 ho kráľ poveril k mierovému jednaniu so sedmohradským kniežaťom Bethlenom, ktoré viedlo k uzavretiu mieru v moravskom Mikulove 6. januára 1622. Thurzo prestúpil na katolícku vieru, za čo ho panovník na znak dôvery vymenoval za uhorského palatína. Stanislavovi spôsobovala problémy i jeho vlastná manželka **Anna Rozina Listiusová**, ktorá sa svojou krutosťou mohla vyrovnáť Alžbete Bátorovej a získala prezývku „šintavská čarodejnica“. Thurzo zomrel počas liečenia v piešťanských kúpeľoch dňa 1. 5. 1625. Pochovali ho do levočského chrámu, kde spočinul aj jeho otec. Bol to posledný veľký pohreb v Thurzovskej rodine v tomto kostole. Náhrobná tumba bola pôvodne postavená pred hlavným oltárom, ale v roku 1754 ju rozobrali a premiestnili do zadnej „krstnej“ kaplnky. Figurálny reliéf, ktorý tvoril veko tumby, je dodnes pripevnený k stene. Pod obrneným a ležiacim telom spiaceho Stanislava Turzu je záves a vankúš s brokátovým vzorom. V jednej ruke drží palcát a v druhej šabl'u. Pod nohami má symbolicky premoženého leva. Dátum Barborinej smrti nie je známy.

Margita Zrínska v ďalekom Zemplíne

Narodila sa okolo roku 1555 a jej manželom sa stal šľachtic z mocného rodu na východe krajiny. **Mikuláš Drugeth de Homonna** (z Humenného) bol synom zemplínskeho a užského župana Štefana Drugetha. Matka Klára Bátoriová mu zomrela vo Viedni pri pôrode (1546), keď sprevádzala manžela na ceste za kráľom Ferdinandom. Ten sa mu stal krstným otcom a prejavil mu zvláštnu starostlivosť. Už ako 15-ročný mladík sa zúčastnil v Zemplíne na stoličnej kongregácii zemplínskych zemanov za účelom prípravy vojska pre kráľa Ferdinanda. Toto vojsko malo za cieľ zničiť odboj proti kráľovi. Po smrti otca v roku 1555 sa ešte nemohol stať županom, preto panovník určil jeho zástupcu. Na korunovácii kráľa Maximiliána v Bratislave v roku 1563 sa zúčastnil už ako župan s 30 jazdcami. V roku 1572 sa zúčastnil korunovácie kráľa Rudolfa, tentoraz s 50 jazdcami. V roku 1575 dal obnoviť a opevniť svoj hrad Brekov. V rámci bojov s Turkami v roku 1579 sa v Solnoku dostal do zajatia. Turci za neho pýtali veľké výkupné a preto sa v celom kraji začala robiť zbierka. No kým sa vyzbierala, Mikuláš niekedy v roku 1581 zomrel v istanbulskej zajatí. Mikuláš Drugeth však 30. augusta 1580 zo zajatia napísal testament, ktorom ustanovil za poručníka svojich troch dcér svojho bratranca **Štefana Drugetha** (zomr. 1599).

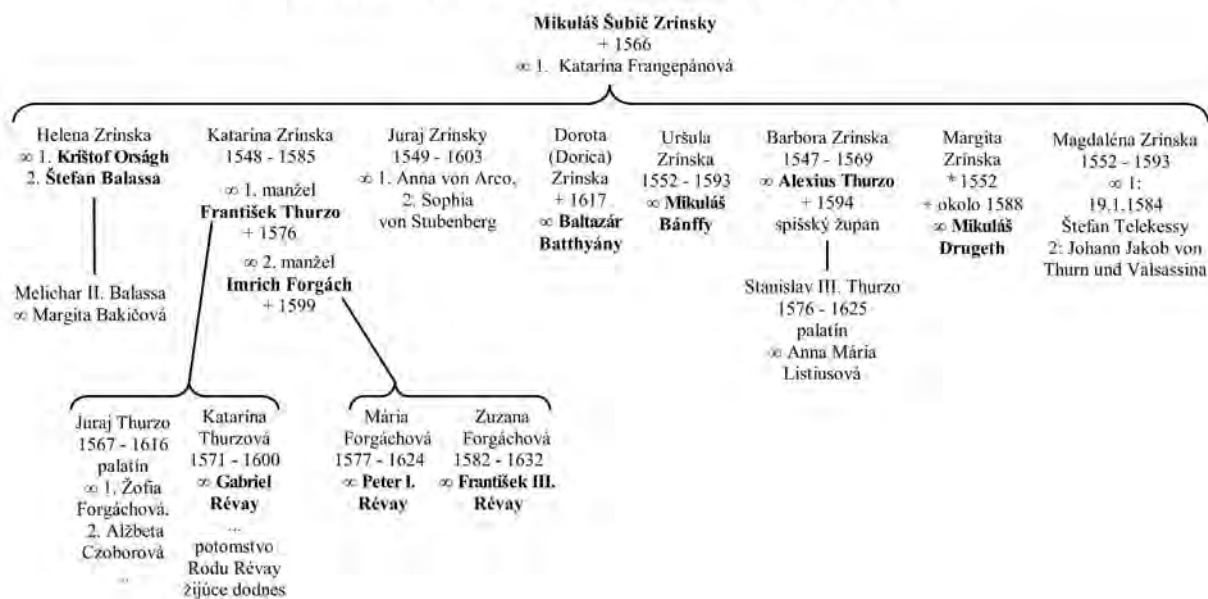
Nezachoval se najlepšie

Bol to chýrny protiturecký bojovník ale k zverenej rodine sa nezachoval najlepšie. Vdove **Margite Zrínskej** testament vzal a potom pristúpil k drancovaniu jej majetku. Štefan zastrašil šľachtu v Uži, ktorá vdovu podporovala a niektorých župných predstaviteľov uvrhol do väzenia. Margita vyhrala súdny spor začatý na kráľovskom dvore, no Štefan nechcel o prevode majetkov ani počuť.

Nakoniec musel zasiahnuť vojenskou silou hlavný generál Horného Uhorska Ján Rueber. Čoskoro na to Drugeth opäť vyhnal vdovu z Užhorodu a uchýlila sa na hrade Brekov. Z roku 1588 odtiaľto pochádza jeden z posledných jej listov, žaloba na Štefana Drugetha, ktorý odháňal voly poddaných pri orbe. Margita onedlho zomrela a jej dcéry sa dlho súdili o svoje právoplatné dedičstvo. Nevedno, kde Margitu pochovali, možno do starej rodovej krypty Drugethovcov v kostole sv. Juraja na Užhorodskom hrade. Dnes tu návštevník vidí už len ruiny, no pred požiarom v roku 1728 patril tento kostol medzi klenoty hradu.

Potomkovia Mikuláša Šubiča Zrinskeho s prvou manželkou

A žijú dodnes...

Spomenúť treba ešte ďalšie dcéry Mikuláša Zrinskeho. **Uršula Zrinska** sa narodila 21. 8. 1552, po smrti prvého manžela **Jána Perényiho** sa v Čakovci v roku 1570 vydala za **Mikuláša Bánffyho** z Hornej Lendavy (Alsólendva v Slovinsku). Bánffy (1547 – 1593) bol kráľovským pohárnikom a zalianskym županom, na svojom panstve v Lendave podporoval reformáciu a na hrade zriadil tlačiareň. Hlavnými hosťami na ich svadbe bola sestra **Dorota (Dorica) Zrinska** (zom. 1614) so svojim manželom **Baltazárom Batthyánym** (Baťáň) (1542 – 1590). Tí sa sobášili ešte 30. 1. 1566. Batthyány patril k významným osobnostiam Zadunajska, kde pôsobil ako generál, bol študovaným humanistom, mecenášom, vlastnil veľkú knižnicu a na jeho hrade v Németújvári – Güssingu nechýbali ani alchymisti. Potomkovia rodu Batthyány žijú dodnes.

Miroslav Eliáš

**Zdroje: DVORÁK, Pavel a kol.: Juraj Turzo
ELIÁŠ, Miroslav: Pamätný spis k dejinám Šurianskeho hradu**

ELIÁŠ, Miroslav: Forgáčovci, šľachtický rod z Gýmeša

ELIÁŠ, Miroslav: Zabudnutí hrdinovia protitureckých bojov

JANKOVIČ, Ján: Legenda o grófovi Zrínskom I. Súvislosti

KOL.: Slovenský biografický slovník

LENČIŠ, Štefan: Šľachtický rod Drugetovcov z Humenného

PÁNEK, Jaroslav: Vilém z Rožmberka: politik smíru

RUSINA, I., a kol.: Renesancia. Dejiny slovenského výtvarného umenia

<http://w.genealogy.euweb.cz/>

HRAD SKLABIŇA

Najnovšia kniha z pera Miroslava Eliáša predstavuje ucelený pohľad na bohaté dejiny jedného z najrozsiahlejších hradov Žilinského kraja. Bývalé sídlo Turčianskych županov, ktorého dejiny nikdy neskončili je nielen pôsobivou pamiatkou s krásnymi výhľadmi ale s pozoruhodnými príbehmi a osudmi hradných pánov.

Z bohatého obsahu spomenieme napr. najstaršiu známu hradnú dámu Rachnu zo Stiboric, manželku poľského šľachtica Andreja Balického, éru kráľa Mateja Korvína s výstavbou gotickej kaplnky, životopisy členov rodu Révay, i to ako sa Sklabiňa stala predmetom smelej politickej hry pri obsadení Budína Turkami, či ako František Révay zo Sklabine organizoval ofenzívu proti lúpežnému Rafaelovi Podmanickému, prípady väzňov a čarodejníc v župnej väznici, osudy hradnej knižnice a hradného múzea až po vypálenie hradu nacistami v roku 1944. Prepisy dobových listov nás vtiahnu aj do sféry každodenného života, hradnej kuchyne, hospodárstva, unikátne sú aj prísahy a inštrukcie pre kastelánov zo 17. storočia.

Veľká reprezentatívna kniha má 308 strán a obsahuje 430 obrázkov – portréty, erby, listiny, genealogické schémy, veľké množstvo historických a súčasných fotografií hradu a nálezov.

Cena knihy: 25,- €

Knihu si môžete kúpiť v našej hradnej predajni počas každého dňa v roku, alebo si ju **OBJEDNAŤ**. Svoju objednávku s adresou dodania môžete napísať do súkromnej správy na našej FB stránke **Hrad Sklabiňa** alebo napísaním mailu na sklabinahrad@gmail.com, kde Vám budú poskytnuté inštrukcie platbe.

ZBOJNÍK

**Film ZBOJNÍK z produkce Kastner Films
- Historický náhled do Českého království z konce 13. Století –**

V našem následujícím článku si dnes představíme film s názvem Zbojník z produkce studenta Západočeské univerzity, fakulty designu a umění Ladislava Stutnara, Leoše Kastnera. Tento člověk se odvážně rozhodl začít s projektem, původně amatérského filmu Zbojník, který se ze studentského projektu rozrostl až na profesionální úroveň.

Že se jedná o počin nemalého rozsahu a poměrně náročný snad ani není třeba zdůrazňovat. Přeci jen historické zpracování jakéhokoliv filmu a to zejména věrné zpracování doby, událostí a historických reálií, to je něco, s čím se ani dnešní filmaři nedokáží zdárně a úspěšně vypořádat a to ani s rozpočty, které dosahují řádu stovek milionů, někdy i miliard. Zahraniční i domácí produkce tak prakticky trpí takovým již známým nešvarem, kdy historický film má s historií společného asi tolik, co sójová hmota s opravdovým masem. Často tak z historie tyto soudobé filmy přebírají maximálně název, zasazení, nebo určitá jména a tím veškerá podobnost s historií končí, nehledě na četná ujišťování a týmy placených, profesionálních poradců.

Proto je s podivem, že mezi hrdými členy národa Čechů a vlastenci, kteří neoplývají nezměrným kapitálem, z poměrně skromných poměrů vzešel takto ambiciózní nápad, jehož autora, výše zmíněného Leoše Kastnera tímto mezi námi vítám. „Leoši, co by si na úvod rád sdělil našim čtenářům k výše vyřčenému úvodu?“

To, že většina filmařů odklání samotnou historii v historických filmech na vedlejší kolej je samozřejmě pravda. Výjimky se samozřejmě najdou, jako třeba nedávný *Outlaw King* (2018) a nebo debutní film Riddleyho Scotta *The Duellists* (1977). Nejen od tvůrců, ale i od diváků v poslední době můžeme slyšet větu „Je to film, ne dokument,“ což dle mého názoru není funkční argument. Myslím si, že maximálně se přiblížit historickým reáliím, dát si práci se studiem pramenů, nechat si poradit od poradců, je zodpovědný přístup k tomuto filmovému žánru.

„Kdy se ve tvé hlavě původně zrodil tento nápad na projekt Zbojník? Jaké byly tvoje začátky s filmem? Co by si považoval za takový pomyslný začátek tohoto projektu?“

K filmu jsem se dostal před 10 lety, kdy jsme v podstatě se sousedy a kamarády z vesnice natočili dobrodružný fantasy film. Ten den, kdy jsem poprvé pustil na veřejnost svůj film a pustil ho u nás v místní klubovně, si pamatuji do nejmenšího detailu a stejně mi připadá, jako kdyby to bylo už před milionem let. Během následující doby jsem se postupně rozvíjel, zlepšoval své dovednosti, poučoval se z chyb a následně i přičichl téměř ke všem atributům filmu, jenž ho doprovází. Nápad natočit Zbojníka vzešel už v mých raných dětských letech, kdy jsem poprvé viděl v televizi Robina Hooda s Kevinem Costnerem. Prostředí sherwoodského lesa mě oslnilo tak moc, že jsem pak více jak 20 let toužil něco takového natočit, ale stále mi připadalo, že by to pro nezkušeného filmaře bylo až moc velké sousto. Jakmile jsem si však před 4 lety zahrál vynikající historickou hru *Kingdom Come: Deliverance* od českého studia Warhorse, hned jsem poznal, proč mě aura středověku už odjakživa tak moc brala. A tak došlo k mému rozhodnutí Zbojníka konečně natočit.

„Došlo k nějakým shledáním s konkrétními lidmi v přípravné fázi projektu, které tuto tvorbu ovlivnily? Jaká byla původně tvá představa o charakterech, postavách, k čemu si se chtěl dopracovat? Ovlivnilo něco nakonec finální podobu hlavního hrdiny a vůbec celého scénáře?“

Vůbec první, s kým jsem se o celém projektu bavil, byl David Nowak ze skupiny Askalon. Živě si vybavuji, jak jsem byl ještě tehdy naprosto neznalý a domníval jsem se, že móda 13. století byla shodná s keltskou kulturou. Dovedete si proto představit, jak se na mě David tvářil, on sám mi poskytl nepřeborné množství faktů a materiálů, ze kterých jsem po dobu natáčení neustále čerpal. Zároveň jsem scénář začal rozvíjet s Vojtěchem Vrobelem, který mi neskutečně pomohl s dramaturgií příběhové linie, poněvadž jsem měl i v tomto směru dost pitomé nápady. A třetí konkrétní osoba, která mi radikálním způsobem změnila pohled na danou dobu a přístup, byl Marijan Krumlovský, který se stal u projektu jedním z mých nejbližších přátel a pomocníků.

„Jak probíhala tvá příprava? Seznamoval si se, nějakým způsobem, s historickými fakty? Poslední dobou bývá hodně zmiňován styl, Daniela Vávry, který při vývoji své hry Kingdom Come Deliverance věnoval hodně času samostudiu a konzultacím s historiky, do jaké míry byla tvá příprava podobná, nebo v čem byla jiná?“

Právě přístup Daniela Vávry byl mojí velkou inspirací a vzorem. Ve své hře představil středověk tak, jaký býval – barevný, pestrý a hravý. Já osobně jsem před psaním scénářem načítal historické publikace od profesora Zemličky, největší kapacity na přemyslovské období u nás, se kterým jsem se dokonce i několikrát setkal; zkoumal rodokmeny šlechtických rodů v místním regionu; studoval historii zdejších historických lokací.

„Například již zmiňovaná hra Daniela Vávry se ve svém začátku, jako odvážný historický projekt z Českého království, setkal s ohromnou vlnou nevole a kritiky, protože nikdo tenkrát nečekal, že zrovna české dějiny (ačkoliv velmi bohaté) osloví běžného konzumenta, který je zvyklý na enormní míru efektů, sci-fy prvků, magii a další věci. Pokud si správně vybavuji, i

projekt pana Vávry se setkal s až nesnášenlivou kritikou v tom smyslu, že postrádá multikulturní prvky, rozmanitost ras, postav, pohlaví a jiných věcí. Dokonce byl označen za europocentrický, šovinistický, maskulinní počin bílého privilegovaného muže. Jak asi nyní zlým jazykům zhořklo po jeho enormním světovém úspěchu. Co ty a tvůj projekt? Jaká byla nejčastější kritika tvého nápadu? Odrazoval tě někdo od tvého počínání? Byly chvíle, kdy si to hodlal vzdát, nebo váhal?“

Samozřejmě. Nezažíval jsem sice tak hořké komentáře, které potkaly pana Vávru, ale velmi často (i dnes) se neustále potýkáme s kritikou abnormálně čistých kostýmů a že středověk byla přeci špinavá, zablácená éra. Problém je v tom, že vlna, kterou máme bezpečně historicky doloženou, má perfektní samočisticí schopnost a prakticky není možné vytvořit tzv. patinu. Toho bychom docílili jedině zničením kostýmů, což nám na druhou stranu přišlo nesmyslné a nerealistické. Popravdě jsme s kolegy trochu doufali, že budeme s našimi oponenty diskutovat o použitých zbraních, oděvních střihů, a byli jsme připraveni reagovat na jednotlivé historické nedostatky, které ve filmu samozřejmě máme. Ale nepředpokládali jsme, že budeme tak dlouhodobě a často i únavně vyvracet mýty o středověku, která jsou běžnému konzumentovi vkládána po desetiletí.

„Daniel Vávra, stejně jako ty, se snažil získat finance pro svůj projekt na Kickstarteru. Obecně není snadné získat potřebné finance na zpracování takového filmu. Běžný čtenář si jen těžko představí, jak složité a problematické je, získávat finance a zdroje pro takový počin. Jaká je tvoje zkušenost? Měl jsi možnost dosáhnout na nějaké dotace? Čím to bylo podmíněno? Jak si získal finance na svůj projekt a co s tím bylo spojeno?“

Doba, kdy jsem sháněl finanční prostředky a zastřešení Zbojníka, označuji za jedno z nejhorších období v životě. Přišel Covid-19, vše se škrtalo, a nikdo nebyl pochopitelně ochotný riskovat a být jen symbolicky podpořit náš projekt. Trochu se i domnívám, že hlavní důvod, proč nás nepodpořila absolutně žádná státní kulturní instituce (Státnímu fondu kinematografie jsme i museli platit za žádost), byl ten, že já jako mladý začínající filmař nemám ještě nic za sebou (mám na mysli v profesionálním měřítku). A jako mladý nezkušený kluk i působím, takže naprosto chápu, proč nikdo nevěřil, že dokážu natočit historický celovečeraček za směšný rozpočet, navíc vybraný od našich fanoušků na crowdfundingové platformě Startovač. Nakonec jsem ale moc rád, že jsem to nevzdal, i když jsem byl tehdy na vážkách.

„Finance stranou, samotné získávání lokaci k projektu a personální zajištění je velice náročné. Historické filmy mají mnohdy velké potíže vystihnout alespoň přibližně dobové zbroje, kostýmy, stavby, často proto spoléhají na výmluvy ve stylu umělecké licence a argument typu: jinak by to nešlo. Mnohdy, jako v případě filmu Petra Jákla, Jan Žižka, který si z této zásadní dějinné postavy a historického období vzal snad jen jméno, se autoři vmlouvají, že helmy se přeci nenosily v každém počasí a nalézají různé kreativní způsoby, jak své chyby a přešlapy omluvit. Jak jsi se s touto personální a materiální stránkou vypořádal ty a tvůj projekt?“

Ani nevíte, jak Petrovi Jáklovi upřímně závidím, jelikož měl k dispozici jedno z nejlépe přístupných historických období u nás – doba předhusitská a husitská. K dispozici by býval měl obrovské množství historických skupin, které právě tuto etapu ztvárňují. 2. polovina 13. století, je naopak bílé místo na šermířské scéně, takže z tohoto hlediska bylo všechno mnohem náročnější. A myslím, že vystihnout atmosféru dané doby se nám povedlo nejlépe, jak jsme uměli a dokázali.

„Obdržel jsi nějakou podporu i od lidí, jako nacionalisté a vlastenci při budování národního divadla? Dostalo se ti nějaké pomoci od lidí?“

Nezištně nás podpořili naši fanoušci, kteří dopomohli k tomu, aby se film vůbec začal natáčet. Zároveň mě i podpořil Spolek rožmberské růže PWR, který darovanými historickými malovanými štíty, jenž se účastnily našeho největšího natáčení – bitvy na Moravském poli. Různými replikami zbrojí mě zároveň i podpořilo sdružení šermířů Askalon, který právě David Nowak vede. Materiálně dopomohlo našemu natáčení značným způsobem i SHŠ Ordo Military, pod vedením Marijana Krumlovského. Tato skupina se nám postarala o opatření repliky přilby Přemysla Otakara II a byly další skupiny, jako družina pána z Bukovíka, SHČ Lorika, Medaři sychrovští, Doba Karlova, nebo i šermíři ze Slovenska, skupina Theokratos a Milites Nobiles, kdy tyto skupiny nám pomáhaly zdarma, jen čistě ze svého zápalu, když se dozvěděli o našich nesnázích.

„Jak to tedy vidíš s historickou úrovní svého filmu? Přeci jen je velmi náročné dosáhnout úrovně tzv. living history. Na přetřes přišel i velmi propagovaný, leč divácky i odborně velmi kritizovaný film Jan Žižka. Tvůj film s tímto filmem bývá srovnáván, ač dílo Petra Jákla mělo rozpočet přes půl miliardy korun a zástupy profesionálů jako podporu. Jak by si tedy zhodnotil a svůj film v ohledu historickém, příběhovém, výpravném a tak dále?“

Pokud bych měl svůj film takto objektivně zhodnotit, nelze popřít, že i v našem projektu se najde celá řada historických chyb, které jsme si bohužel neohlídali a tak nás budou navždy trápit v záběrech. Pokud vezmu tyto neduhy na vědomí, stále si myslím, že jsme si z hlediska historicky akurátní výpravy a kostýmů vedli abnormálně dobře a zodpovědně. Pravidelně jsme si tyto aspekty pečlivě hlídali a nechtěli jsme si jakkoli ulehčovat práci, či něco vyloženě odbít. Pakliže se pohybujeme v termínech jako „living history,“ troufnu si Zbojníka označit jako KM „kukatelné minimum“ či KO „kukatelné optimum.“

„Praktickým věcem jsme se věnovali již dost, mohl by si nám prozradit a přiblížit nějak děj svého filmu, zasazení, zápletku, prostředí?“

Mojí obrovskou inspirací pro tvorbu scénáře byl příběh slezského zbojníka Ondráše, anglického Robina Hooda či v neposlední řadě i fantasy román Húrinovy děti od J.R.R.Tolkiena. Vždy mě neuvěřitelným způsobem bralo prostředí Sherwoodského lesa a obecně zbojnického života. Chtěl jsem směsici takových příběhů transformovat do českého prostředí, a co lépe, do prostředí českého středověku. Zároveň, vzhledem k tomu, že Oldřichovi z Roupova (hlavní postavě) je v době dění 33 let, navíc je mnohými prostými lidmi považován za "ochránce" a spasitele, skýtá Oldřichův charakter jistou inspiraci v biblické tématice. To vše lze vnímat, také v kontextu se scénou v kostele sv. Ambrože, kdy je na jednom ze záběrů na pozadí za Oldřichem vidět nástěnná malba s výjevem Ježíše modlícího se v zahradě Getseman, jako odkaz na spasitele Ježíše Krista.

„Co si myslíš, že tvůj film divákům poskytne? O jaké poznání či pocity je obohatí? V čem

vidíš smysl svého konání?“

Myslím si, že by mnohé mohla zaujmout samotná postava Oldřicha či jeho nejlepšího přítele Jetřicha. Oba mají různé pohledy na svět a každý má za sebou jinou minulost. Do Oldřichovi hlavy nahlédne divák samozřejmě víc, poněvadž bude obohacen o zajímavé retrospektivy z Oldřichova mládí a dospívání. Pokud pomineme konkrétní postavy, myslím, že příběh může posloužit jako jistý průhled do vcelku neznámé doby Braniborů v Čechách, v níž se odehrává děj živý a bezprostřední, a přece pojatý jako vyprávění z dávného věku Českého království, z okolí starého města Plzně, kde chotěšovské sestry premonstrátky konaly boží službu, ze Svatoborovy trhové vsi Přeštice pomalými kroky vznikalo město, a o prastarém sukořínském hvozdu nedaleko Řenkova Dvoru se mezi lidmi vyprávěly záhadné pověsti.

„Natáčení probíhá v podstatě již přes 2 roky. Jsou nějaké věci, které by si znovu udělal jinak, kdyby si něco podobného točil znova, případně proč?“

Určitě ano. Nespočetněkrát nad něčím takovým přemýšlím. Rozhodně bych si u příštích filmových projektů (budou-li nějaké) chtěl mnohem důkladněji pohlídat profesi režie, na kterou v podstatě nezbyl čas. On ten prostor pro režijní vedení ani nebyl a nemohl být, když vezmeme v potaz, že jsem si na place téměř vše dělal sám. Takovou partyzánštinu už dělat nechci, a pokud nebudu mít striktně a pevně postavený štáb, netočím.

„Jaké doporučení a postřehy by si měl pro případné další filmaře a nadšence, kteří hodlají natáčet historické filmy? Podělíš se s námi o nějakou zkušenost?“

Budu hovořit v množném čísle. Nenechávejte si všechno jen pro sebe. Pokud máte s filmem trápení a víte, že na to sami nestačíte, obraťte se na lidi u projektu. Oni jsou tam s vámi na place, protože vás mají rádi a chtějí vám pomoci. Ehm...to byla taková vsuvka obecně pro filmaře. Ale pokud se rozhodnete natáčet historický film, spousta lidí vás od toho bude odrazovat (je to moc drahý, moc náročný, nevděčný a mrtvý žánr). Takové lidi neposlouchejte. Historický film není mrtvý žánr, jen se dnes už prostě netočí, ale to neznamená, že po něm není hlad. Dejte do takového filmu všechno, protože pracovat na takovém projektu s tím, že na tom pár hodin zamakám, abych potom mohl dělat něco jiného, nelze.

„Může někdo tvůj film, respektive jeho dokončení, nějak podpořit? Případně kde a jak?“

Aktuálně jsme nově založili transparentní účet, kde od našich fanoušků a věrných příznivců opět vybíráme nějakou tu kačku na dokončení. Odkaz: kb.cz/cs/transparentni-ucty/123-8719200237

Pamětní kameny a smírčí kříže 1. část

Do této skupiny památek patří kamenné kříže, křížové kameny, kruhové stély zhotovené z jednoho kusu kamene. Ztvárnění kříže a další výzdoba vypovídá o řemeslné dovednosti tvůrce a vypovídá o původu kamene. Výzdobou bývají označovány symboly zobrazující vražedné nástroje, nářadí, erby, ale třeba i text nebo letopočet. V České republice se na pamětních kamenech objevují texty převážně v češtině a v němčině.

Smírčí kříže

Jsou kamenné památky, které vznikaly na základě smlouvy mezi viníkem a poškozeným. Tato smlouva určovala rozsah a způsob odškodnění. Jednou z kritérií těchto smluv mohla být i stavba památného kamene v místě nešťastné události. Nejstarší smírčí smlouvy na našem území (ČR) jsou datovány do konce 14. století. V průběhu 16. století byla tato forma narovnání již na ústupu a definitivní konec smírčích smluv nastal v roce 1627 pro Čechy a 1628 pro Moravu, kdy bylo po bitvě na Bílé Hoře vydané Obnovené zřízení zemské. Památky tohoto typu jsou rozsety po celé Evropě. Největší počet jich je v Německu, Rakousku a Polsku. Velké množství smírčích křížů se nachází v severozápadním pohraničí České Republiky. Z tohoto důvodu je obecné označení pamětních kamenů jako smírčí nepřesné a zavádějící. K tomu, aby kámen mohl být takto po právu označen, by bylo zapotřebí dochování smírčí smlouvy. V mnoha případech, ale nedošlo ani k sepsání jakéhokoliv dokumentu a vše se řešilo pouze ústní dohodou. Jedná se tedy o velmi malou skupinu mezi pamětními kameny.

Pamětní a hraniční kameny

Byly vztyčovány v místech tragické události většinou příbuznými oběti. Jako připomínka smrti nebo jako místo k zastavení a pomodlení. Hraniční kameny sloužily pro zlepšení orientace po pozemcích. Jedná se o kameny označené iniciály nebo celými názvy panství, popř. textem, letopočtem, číslem. I na hraničních kamenech bývá zobrazován symbol kříže. Většinou se jedná o kříž řeckého typu a většinou bývá jeho vyobrazení drobnější, než v případě pamětních kamenů. Vysočina je na tyto památky jedním z nejbohatších krajů na území České Republiky.

Pokračování článku bude v dalším čísle

Jiří Jakeš

Viktorie - pramáti i tchyně Evropy

Od královny Viktorie ke Karlu III.

Konec jedné éry

Je tu přelom tisíciletí, rok 1901 a v Británii umírá jedna z nejkoničtějších postav světové historie. Jde o královnu **Viktorii** z rodu Hannover. S jejím úmrtím jako kdyby padla éra páry, padl věk

starých panovnických dynastií a přišla doba průmyslové revoluce a pádu říší. Byla to právě ona, která jen několik desetiletí po Napoleonovo porážce u Waterloo usedla na Britský trůn. Psal se rok 1837. A byla to rovněž ona, za níž bylo britské impérium na vrcholu, do Spojeného království přišla průmyslová revoluce a s ní spojený věk páry. I období, kdy královna Viktorie odcházela, bylo úplně jiné. Evropa to měla zanedlouho poznat v pekle zákopů mezi ostnatými dráty. A vojákům pomáhaly kulometry, letadla, první tanky, plyn, železnice i telefon a telegraf.

Nástupce královny Viktorie - Edward VII.

Marnotratný následník trůnu

Když královna Viktorie zemřela, tak na trůn nastoupil její nejstarší syn. Syn **Edward VII.** (*1841 +1910) Který však už nebyl z rodu Hannover, nýbrž po otci z rodu **Koburků**. A ani nebyl tak významným britským králem a indickým císařem jako jeho matka. Jeho panování trvalo krátce a známější by spíše byla kapitola o jeho stylu života v době kdy byl ještě princem z Walesu. Edward VII. na britském trůnu dlouho nepobyl, a tak na Britský královský trůn usedl jeho nejstarší syn **Jiří**

V. Britský (*1865 +1936).

Místo Hannover Windsor

Na trůn nastoupil v době, kdy už leccos naznačovalo, že staré časy monarchií jsou už pryč. V Číně se zhroutilo císařství, v Portugalsku byla svržena monarchie a balkánská část Osmanské říše se už začala rozpadat na státy jako Albánie, Bulharsko etc. A když roku 1914 byl v Bosně a Hercegovině, kterou Rakousko-Uhersko připojilo teprve nedávno, zabit rakousko-uherský následník trůnu **František Ferdinand d'Este**, tak se svět a s ním i Británie ocitla v 1. světové válce. To byla pro britskou královskou rodinu, a především i britskou monarchii první osudová událost, při níž došlo ke změnám uvnitř monarchie i vládnoucí rodiny. Královský rod už nemohl být tou nedostupnou a vzdálenou rodinou, jež byla bohem pomazána. Ale musela být i nablízku lidem válkou zasažené země a vojákům na frontě. Změnou ale prošel název královské rodiny. Z německy znějícího Saxe-Coburg-Gotha-Hannover na anglicky znějící Windsor a s tím se i Britská královna rodina vzdala svých německých titulů jako vévody z Koburku.

Edward VIII. - černá ovce rodiny

Černá ovce rodiny

Král **Jiří V.** však Británii vedl dál až do třicátých let, během ekonomické krize a nástupu nacismu a fašismu k moci. A když v roce 1936 umíral, nikdo netušil, že Spojené království čekají další zkoušky včetně další války. Možná si nikdo dnes nevzpomene na britského krále **Edwarda VII.** Proč? Panoval jen necelý rok. Za tu dobu stihl nadělat uvnitř královské rodiny dost nepořádku. Britský monarcha není pouze představitelem země, ale je i hlavou církve. A to byl velký problém

pro nastupujícího krále, obzvlášť, když si chtěl vzít 2x rozvedenou ženu a Američanku. Nastupující král se bláznivě zamiloval už jako princ z Walesu do **Wallis Simpsonové**, která však v době kdy už poblouznila Edwarda byla podruhé vdaná za **Ernesta Aldricha Simpsona**. Po smrti zmíněného krále Jiřího tak začala patová situace. Má si Edward Wallis vzít pod podmínkou, že jejich děti budou vynecháni z následnictví na britský trůn? Vezmi si ji, ale ztratí sám královský stolec? Nebo jejich manželství není pro korunu, království a církev problémem? Řešením se nakonec ukázala samotná Edwardova abdikace po necelém roce. Králem se stal jeho mladší bratr **Bertie-Jiří**.

Válečný král

Když Bertie, vévoda z Yorku, jako nový britský král Jiří VI. usedal na trůn Spojeného království, Indie a kolonií po tzv. abdikáční krizi svého bratra, nikdo tehdy nečekal, že Spojené království Velké Británie a Severního Irska čekají další chmurné časy. Choutky fašistické Itálie společně s nacistickým Německem vzrůstaly a do toho začala občanská válka ve Španělsku (1936 – 1939), kde se do sebe po pádu monarchie pustily španělští republikáni, socialisté, komunisté a interbrigadisté na straně jedné a fašisté, nacionalisté, a monarchisté na straně druhé. V Evropě byla cítit hořká pachů dalšího celoevropského konfliktu. To nejhorší ale mělo teprve přijít. Němci se po roce 1936 rozhybali a postupně si vzali anšlusem Rakousko, pak za domněnkou nasycenosti německého imperialismu i Mnichovskou dohodou československé Sudety a později bez boje i bezbranný zbytek Čech a Moravy. Po březnu 1939 se už jen čekalo, kam zapíchne svůj prst Třetí říše příště. Tím místem mělo být Polsko. A tak kvůli souboru spojeneckých dohod, jako tomu bylo i v roce 1914, se Británie opět dostala do celosvětového konfliktu ve kterém měl Jiří VI. sehrát důležitou roli. Když pak po konci 2. světové války (1939-1945) byl uzavřený mír, všem bylo jasné, že pro odhodlání a morálku britských vojáků byla postava setrvávajícího a lidem blízkého krále důležitou součástí jejich odhodlanosti se bránit. O to větším šokem bylo, když tento lidem oblíbený král předčasně zemřel v roce 1951 na rakovinu a tím se předčasně dostala na trůn jeho nejstarší dcera **Alžběta**.

Druhá alžbětinská éra: Alžběta ve válce

Když se její královská výsost princezna Alžběta z Yorku narodila, nikdo tehdy nečekal, že to bude právě ona, kdo se stane nejdéle panujícím panovníkem v dějinách Spojeného království a Británie. Narodila se jako nejstarší dcera až teprve druhého následníka trůnu čili byla v hierarchii královské rodiny až druhořadá a mohla prožít poklidný život mimo světla reflektorů celého světa někde na venkově. Ale po smrti jejího dědečka krále Jiřího V. a milostných pletkách jejího strýce krále Edwarda VIII. několikrát rozvedenou Američankou Wallis Simpsonovou, bylo čím dál víc zřejmé, že dojde k rozkolu britského panovníka jako hlavy rodu, představeného anglikánské církve a

hlavního politika státu. A tak se zcela nečekaně stala korunní princeznou Spojeného království a princeznou z Walesu. Situace jí změnila zcela život. A to nejenom co se týče způsobů, osobního a společenského života, důrazu na protokol, ale i vzdělání, jelikož původně na trůn usednou neměla, a tak zde nebyla potřeba ji v panovnických povinnostech vzdělávat. Mladičká princezna mimo docházení k soukromým učitelům během druhé světové války povzbuzovala britské děti poslané na venkov, promlouvala k lidu, i si odsloužila službu u technických pomocných praporů jako automechanik a řidič vojenských vozů s hodností nižší důstojnice pod jménem Alžběta Windsorová. Po skončení války v květnu 1945 začala aktivně plnit své povinnosti jako následnice trůnu a pomáhat a zastupovat svého otce.

Celosvětově vysílaná korunovace

V poválečném období si vzala svého vzdáleného příbuzného, a to **Filipa**, prince řeckého a dánského, který se kvůli ní vzdal následnictví na řecký trůn i německých, dánských a řeckých titulů a pro změnu se nechal titulovat jako vévoda z Edinburghu. Když pak princezna Alžběta usedla na trůn, byla již dvojnásobnou matkou. A to **Karla**, prince z Walesu, a její jediné dcery princezny **Anny**. Třetí z dětí, princ Andrew, se narodil královskému páru až na počátku Karibské krize v roce 1960. Čtvrté dítě, princ Edward, se narodilo jako poslední v roce 1964. Británie za jejího panování již nebyla tou proslulou světovou velmocí. V poválečné době postavení Albionu jako 1. světové velmoci převzaly Spojené státy, jež se zapojením do celosvětového konfliktu definitivně vzdaly izolacionismu. Rovněž přišla jiná doba. Nastupovaly moderní technologie a nové pokrokové liberální myšlenky, a tak představa panovníka jako zástupce boha na zemi, začala být zpochybňována. Také zvyky z dob královny Viktorie začaly být přežitkem. Prvním krokem k moderní monarchii byla první celosvětově vysílaná korunovace královny vůbec.

Krize a Studená válka

První krizí, které čelila, byla Suezská krize mezi Spojeným královstvím a Egyptem. Následovalo napětí během Kubánské krize roku 1962. Musíme ale podotknout, že v té době se koloniální impérium již rozpadalo. V průběhu 50. - 60. let 20. století z impéria vzniklo tzv. Britské společenství národů, a to v Commonwealth of Nation kde byli seskupené a stále jsou seskupené bývalé britské kolonie a dominia mezi sebou ekonomicky a politicky spolupracující ale i tzv. Commonwealth Realm - Britská dominia, zámořská území a korunní území, které zůstaly pod britskou korunou, ač se spravují nezávisle na Spojeném království. V 70. letech však zažíval krizi i Commonwealth, kdy se od něj snažila odtrhnout Austrálie a stát se nezávislou republikou. Avšak k odtržení nikdy reálně nedošlo. Dále tu byly konflikty s IRA. Během této krize násilně zemřel strýček prince Filipa lord **Luis Mountbatten 1. hrabě z Burmy** i s několika členy své užší rodiny.

Alžběta II.

Nejhorší zkoušky

Avšak dvě nejosudovější zkoušky měly monarchii za její vlády teprve čekat. První přišla v roce 1982 během války o Falklandy, kterou Británie nad Argentinci vyhrála. Druhá přišla cca o desetiletí později během smrti princezny **Diany**, princezny z Walesu, rozené hraběnky Spencerové, kdy se opět ukázalo že po X desetiletí nejde královská rodina a institut monarchie zcela s dobou a chodem společenských událostí. Královská rodina musela vystoupit z poza opony, začít vyrážet mezi obyčejné lidi a platit daně jako běžní daňoví poplatníci. Zároveň podstoupením britského Hong Kongu Čínské lidové republice v roce 1997 oficiálně po přibližně 500 letech zaniklo Britská říše.

Vstříc novému století

Rodina Windsorů se v průběhu 10 let 21. století pustila do zásadních změn na zpřístupnění monarchie veřejnosti. Spustila i své první sociální sítě a webovou stránku s oficiálním zapojením tehdy již skoro 90leté královny. Když v roce 2021 zemřela Jeho královská výsost princ Filip, mnozí začali spekulovat a někteří se i obávat o osud království. Avšak všichni si tehdy mysleli, že je to ještě dálná budoucnost. Budoucnost, která se stala zanedlouho skutečností. V listopadu 2021 se od Commonwealthu odtrhl Barbados. A v září 2022 zemřela i královna Alžběta II. Na trůn usedá nejdéle čekající britský následník trůnu princ Karel jako král Karel III. Britský.

Princ Charles se konečně dočkal letos trůnu. Budiž země lehká jeho matce a Karlovi přejme dlouhou a šťastnou vládu.

Rekordman čekatel

Karel či princ Charles si musel opravdu dlouho na své nástupnictví na své usednutí do čela Commonwealthu skutečně počkat. Když 8. září 2022 v 96 letech po 71 letech panování zemřela královna Alžběta, bylo to již 74 let, co na královský stolec Charles čekal. Nikdo neví, jaké krize a okamžiky na nyní čerstvě panujícího monarchy čekají. Projevuje se opět severoirský nacionalismus, jemuž čelila i jeho matka. Ale po odchodu Spojeného království z EU se ukázal i nacionalismus skotský a tím by mohlo dojít k rozpadu a zániku Albionu, vzniku nezávislého Skotského státu na straně jedné a Anglického království na straně druhé. Ozvali se i australští republikáni. Nový vladař bude muset primárně zachovávat jednotu svého království a držet na uzdě nacionalisty. Taktéž bude muset opět prokázat, že monarchie je pro Brity ale i přidružené země Commonwealthu jako je Kanada, Austrálie a Nový Zéland stále přínosem. Avšak nevěřím, že sami Britové jsou antimonarchističtí.

Miroslav Frk

Zdroje: Wikipedie

Liška, Vladimír: Skandály a aféry

Winkelhoferová, Martina: Evropské královské rody

V muzeu ve Lvově nesmí chybět husarská jízda chybět

Andělská jízda

V 16. století musela Polsko-litevská unie vzdorovat náporu mnoha nepřátel, kteří na ní ze všech stran cenili zuby. Na severu Švédové, na východě Rusové a Kozáci a z jihovýchodu Turci a Tataři. Polský král Štěpán Báthory proto prosadil důrazné vojenské reformy, které učinily z andělských husarů základ polské armády a díky nim vznikla slavná legenda.

Zemřít za vlast

Jednotky polsko-litevských husarů částečně navazovaly na tradice středověkých rytířů a husaři museli být za vlast a Boha připraveni kdykoliv zemřít. Velitel budoucí roty obdržel od krále písemné pověření, aby mohl sám mezi šlechtici verbovat jezdce. Husaři museli být bohatí, protože si sami hradili výstroj a výzbroj a platili i jednoho až dva ozbrojené pacholky na koních, kteří se rekrutovali z jejich čeledínů nebo ze zchudlé šlechty. Brnění husarů se na přelomu 16. a 17. století skládalo z lehké drátěné košile a tenkého deskovaného pancíře. Později již nepoužívali drátěnou košili, ale pouze zesílený pancíř vyložený srnčí kůží. Nejurozenější husaři je nakupovali v Benátkách proslulými nejlepšími kovářskými dílnami. Vzácně se používala zbroj vyrobená z tvrdé kůže a pošitá nýty. Někteří jezdci navlékali přes brnění medvědí, rysí, leopardí, nebo někdy i tygří

kůži. Ta se u jejich protivníků hodně cenila jako trofej. Hlavu si chránili nepřilíš praktickým širokým chráničem nosu a také na paže si vkládali zvláštní chrániče.

Šavle a píka

Namísto dřívějšího rytířského kopí třímali husaři píku z osikového dřeva, dlouhou 4 až 5,5 metru. Byla dutá, takže velmi lehká, zároveň též křehká, takže se po prvním nárazu při útoku zlomila. Ta sloužila k prolomení nepřátelských řad. Při delších přesunech nebo přehlídkách se na opření pík na sedla upevňovaly speciální držáky, aby ji mohl jezdec pohodlně držet. Píka byla jediná zbraň, kterou jezdcí hradil stát. Během 17. století začali husaři používat pistole, ručnice a muškety, ale většinou dávali přednost lukům a šípům. Z chladných zbraní husaři nejraději používali lehčí a kratší šavle. Ty měly zakřivenou osu čepele, která způsobovala závažnější řezné rány než rovná čepel mečů. Typ šavle, kterou byly husaři vyzbrojeni, se po triumfu nad Turky u Vídně v roce 1683 začal zavádět ve většině jednotek jízdních armád východní Evropy. Kromě šavlí husaři používali též palaš, válečnou sekyru, bojové kladivo, palcát a končír, což byl jezdecký meč určený k bodání. Polské končíře byly až 130 cm dlouhé, takže částečně nahrazovaly kopí, ale zároveň umožňovaly dobít nepřítele svaleného z koně na zem.

Děsivý vzhled

Navíc byl končír ideální pro proniknutí kvalitní tureckou kroužkovou zbrojí, takže se mu říkalo Probodávač Turků. V polštině koncerz se dával do pochvy, kterou si jezdcí nechávali bohatě zdobit gravitováním, vykládaným zlatem, stříbrem a drahými kameny. Na sedlech a později v 17. století na zadním pancíři měla většina polských husarů připnuty nástavce z dřevěných nebo kovových latí hustě zdobených ptačím peří, které trčelo za jezdcem, což u lidí vzbuzovalo představu, že se jedná o nebeské bojovníky s andělskými křídly. Podle jedné teorie měla křídla silným vrzavým zvukem vznikajícím při jízdě šustěním orlích a husích per plašit a strašit cizí koně. Koně husarů si na protivný zvuk zvykli během výcviku, takže se neplašili. Zvuky měly šokovat, znervózňovat nepřítele a nahnat mu strach. Podle jiné teorie sloužila křídla jako ochrana zad před ranami, měla odklonit vrhací šavl používané Tataři a zabránit možnost chytit husara do lasa. Nejpravděpodobnější vysvětlení asi je, že křídla dodávala jezdcům děsivý vzhled, zastráovala nepřítele a na přehlídce vypadala impozantně. Jeden účastník korunovace krále Štěpána Báthory v roce 1576 napsal: „ *Polští husaři byli natolik vyzdobeni koženými řemeny, rysími a medvědími kožešinami, že se zdálo, že na okřídlených koní nejedou lidé, ale divá zvířata.* “

Nic je nedokáže zastavit

K útoku se husarský prapor řadil do tří nebo více řad. První řada se skládala z nejzkušenějších a

nejlépe vyzbrojených jezdců, za nimi stáli zbývající muži, kteří zasahovali v případě průlomu nepřátelské formace. Husaři zahajovali útok nejdříve jízdou v kroku, načež asi 100 metrů od nepřítele přešli v klus, cval a pár kroků od nepřítele nakonec v trysk. Taková stoupající rychlost útoku umožnila zachovat sílu koní a snížit ztráty nepřátelských střelných zbraní, které byly účinné pouze v blízkém dosahu. Kromě toho je zaznamenána i taktika, kdy se husaři při útoku z křídel vrhali na střed, přičemž jeli vedle sebe „koleno na koleno“, aby upevnili své řady a zvětšili sílu nárazu. Husaři, kteří po prvním nárazu na nepřátelské řady přišli o svá kopí, se poté vrhali do boje muže proti muži, přičemž na pravé ruce měli přivázaný nejčastěji končič. V roce 1676 jeden Angličan o husarech napsal: „*Jakmile útočí, a s veškerou svou silou se s nataženými píkami vrhnou vpřed, nic je nedokáže zastavit.*“

Více jak trojnásobná přesila

Velmi často býval nepřítel vyřazen z boje již po prvním útoku andělské jízdy. Ale docházelo i k jejich opakovaným útokům, například v bitvě u Klušina útočili sedmkrát. Husarští velitelé předávali rozkazy prostřednictvím trubačů nebo jízdnicích poslů, nicméně se velmi často sami chopili velení v první řadě, aby šli vojákům příkladem svou odvahou. Značnou pozornost věnovali důstojníci snahám zabránit neukázněnému rabování, neboť Tataři i Záporožští kozáci rádi používali taktiku lstivého ústupu, aby v momentě, kdy se husaři vrhli na kořist, mohli je překvapit, udeřit a pobít. Poprvé na sebe husaři upozornili v roce 1600, když bitvě u Curtea de Arges porazili pětkrát tak větší armádu valašských vojáků. U zmiňované bitvy u Klušina v roce 1621 porazilo 5500 polských husarů 35 000 Rusů. V bitvě u Batohu v roce 1652 utrpěli husaři těžkou porážku od kozáků hejtmana **Bohdana Chmelnického**, když v dvoudenní bitvě 50 000 kozáků rozdrtilo 15 000 Poláků včetně husarů.

Zbabělé dělení Polska

Husaři si pověst napravili v památné bitvě u Vídně, ve které jejich andělská jízda pomáhala zachránit křesťanskou Evropu před muslimskou armádou osmanských Turků. Epický útok polské jízdy proti barbarské hordě tureckých vojáků vešel navždy do dějin a dodnes budí úctu a obdiv. „*Husar nesklopí kopí dřív, než jeho hrot nenabodne Turka. Což nejen zmatek budí, ale taktéž děsí nepřítele, úderu takovému se nelze bránit, ani jej odklonit stranou. Často naráz husar i dva lidi probodne a ostatní při tom pohledu prchají, co jim síly stačí. Jako roj vyplašených much.*“ Soumrak husarů přišel s příchodem dělostřelectva a vylepšením střelných zbraní. Jízda, jakou byli polští husaři, se stala anachronismem. Konec husarů přišel v 18. století, kdy si Rakušané, Prusové a Rusové jako zbabělí mrchožrouti, rozdělili Polsko mezi sebe. Sobecky tak zapomínajíc, co Poláci udělali pro Evropu tenkrát před Vídní.

Redakce časopisu Rožmberské noviny děkuje autorovi za článek

Zdroj: Radoslaw Sikora- Fenomen husarii

S fotoaparátem za heraldikou

Pohár s erbem Koců z Dobrše

Doudlebové

Poháry - zámek Telč

Vratislavové z Mitrovic

Vratislavové z Mitrović II.

Vratislavové z Mitrovic III.

Vratislavové a Kinští

Heraldika Vítězslava Lazeckého

Náš bratr a heraldik Vítězslav Lazecký si opět připravil velký výběr nových erbů. Malba erbů je jeho koníčkem a životní vášní, takže k erbům uvádíme i jeho stránky o heraldice, erbech a malování vůbec: www.erby-znaky.wz.cz.

Strachwitz

Sporck

Seilern - Anspang

Kalnoky de Korospatak

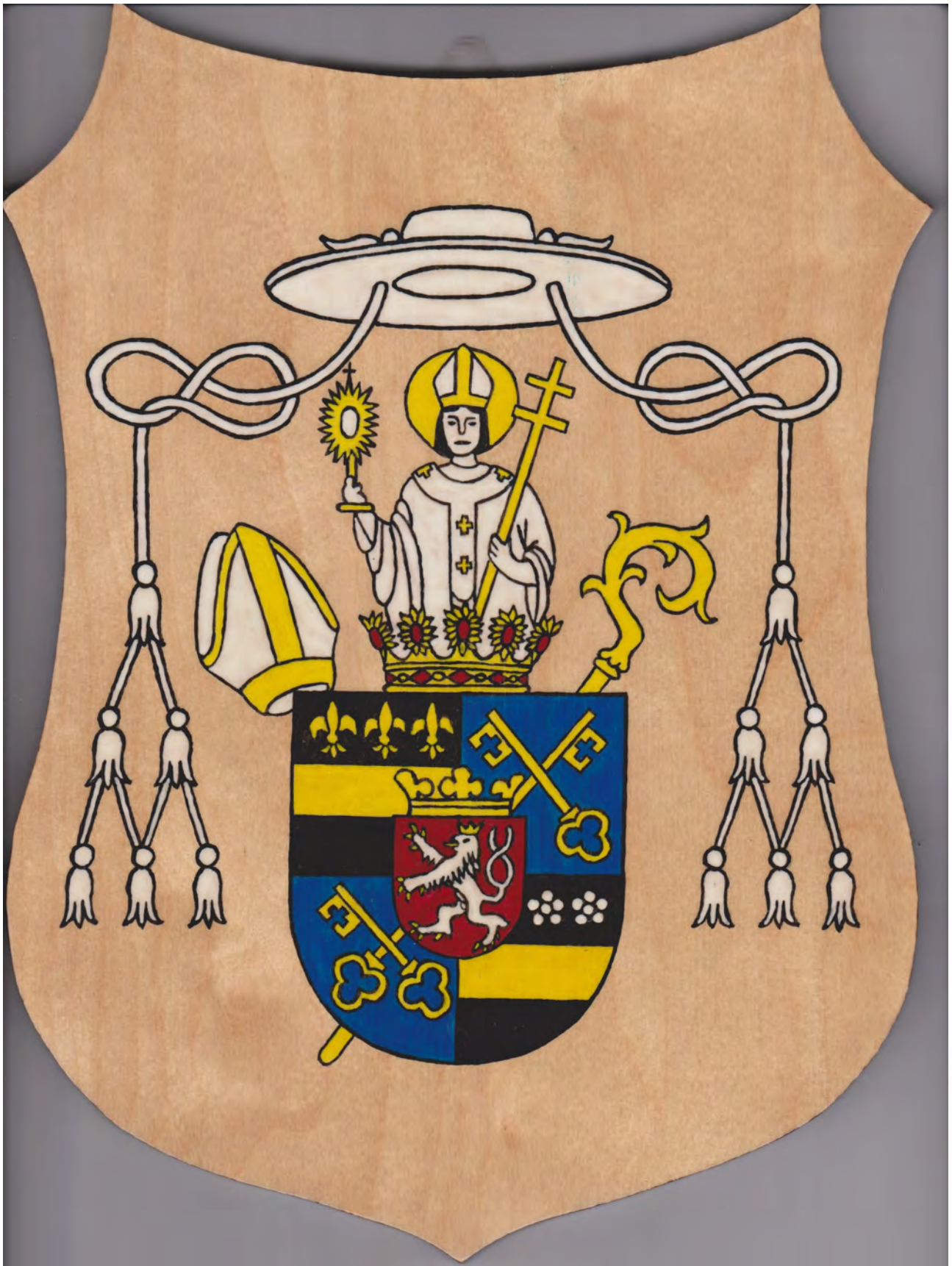
Arco-Zinneberg

Belcredi

Klášter premonstrátů na Strahově - Praha

Lobkovicz

*Šťastné a veselé Vánoce a Hodně štěstí do nového roku 2023
Přeje Spolek Rožmberské růže a zlaté lebky - MEMENTO MORI*